

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse korralduse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” muudatustepanekute heakskiitmine” eelnoõ juurde

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi *ÜPP*) eelarve aastateks 2021–2027 on 385 miljardit eurot, mis moodustab alla kolmandiku EL eelarvest. ÜPP eelarve jaotub kahe samba vahel – otsetoetused ja turukorraldus kui ÜPP I samm ning maaelu arengu toetused kui ÜPP II samm – mida rahastatakse vastavalt Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (edaspidi *EAGF*) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (edaspidi *EAFRD*).

Eesti saab 2021–2027 perioodil EAGFist 1,354 miljardit eurot ja EAFRDst 698,5 miljonit eurot. ÜPP 2021–2027 väljatöötamise läbirääkimised Euroopa Liidu tasandil ei lõppenud 2020. aastaks. Seetõttu muutusid 2021. ja 2022. aasta üleminekuaastateks, kus uue perioodi vastavate aastate vahenditele rakendati ÜPP eelarveperioodi 2014–2020 reegleid. Eestile tähendas see, et 2021. ja 2022. aastal oli võimalik kasutada uue perioodi vahenditest otsetoetusteks 384 miljonit eurot ning aastatel 2021–2025 maaelu arengu toetusteks 258,5 miljonit eurot (sh 63 miljonit eurot Euroopa Liidu taasterahastust) EL-i vahendeid, viimaseid Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*) raames. ÜPP rakendamine uue perioodi reeglite järgi toimub aastatel 2023–2027 ning sellel perioodil on Eestil kasutada EAGFist otsetoetustena 1,008 miljardit eurot ja sektoripõhiste sekkumistena 0,7 miljonit eurot ning EAFRDst 440,1 miljonit eurot. EAFRD sekkumiste ja EAGFi sektoripõhiste sekkumiste EL fondide osale lisandub Eesti-poolne finantseerimine kokku 196,9 miljonit eurot.

Perioodi 2021–2027 ÜPP vahendite kasutamiseks aastatel 2023–2027 tuli kõigil liikmesriikidel koostada strateegiline programmdokument – ÜPP strateegiakava. Tegemist on muudatusega võrreldes eelmise eelarveperioodiga – selle maaelu arengukavad asendusid sisuliselt ÜPP strateegiakavadega, mis hõlmavad olulisel määral (sh kõik otsetoetused) nii ÜPP I sammast (rahastus EAGFist) kui ka II sammast (rahastus EAFRDst) ja tagavad valdkonna terviklikuma planeerimise. ÜPP strateegiakava kaudu programmeeritakse enamuse ÜPP I ja II samba vahenditest ja elementidest. ELi tasandil on määratletud ÜPP üld- ja erieesmärgid, mis tuleb liikmesriikidel saavutada oma ÜPP strateegiakavas kavandatud sekkumiste ehk meetmete kaudu.

Vabariigi Valitsus kiitis 2021. a aprillis heaks Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (edaspidi *PõKa 2030*). PõKa 2030 koostati Maaeluministeeriumi poolt tihedas koostöös asjaomaste ministeeriumide ning esindusorganisatsioonidega. PõKa 2030 võeti aluseks 2021–2027 perioodi Eesti ÜPP vahendite planeerimisele ning Eesti ÜPP strateegiakava väljatöötamiseks. ÜPP strateegiakava koostamisega alustati Eestis 2019. aastal ning koostamise protsessi juhtis samuti Maaeluministeerium. ÜPP strateegiakava koostamiseks moodustati juhtkomisjon. Juhtkomisjoni ülesandeks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida ÜPP strateegiakava koostamist, teha strateegiakava kohta ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne Vabariigi Valitsusele esitamist. Juhtkomisjoni olid kaasatud asjaomased ministeeriumid (Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium), Riigikantselei ja sektorite (põllumajandus, toiduainetööstus, keskkond,

metsandus, kogukonnad, ettevõtlus) esindusorganisatsioonid, teadus- ja arendusasutused ning rakendusasutused.

Vabariigi Valitsus kiitis välja töötatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027 (edaspidi *strateegiakava*) eelnõu heaks 9. juuni 2022. a korraldusega nr 167, andes viimasega ühtlasi maaeluministrile volituse läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga. Euroopa Komisjon kiitis strateegiakava heaks 2022. a 11. novembril rakendusotsusega nr C(2022) 7912 final ning selle 1. muudatused 2024. a 8. aprillil, rakendusotsusega nr C(2024) 2139 final, 2. muudatused 2024. a 16. detsembril, rakendusotsusega nr C(2024) 8747 final, 3. muudatused 2025. a 10. septembril, rakendusotsusega nr C(2025) 6001 final ja 4. muudatused 2025. a 11. detsembril, rakendusotsusega nr C(2025) 8513 final. Strateegiakava 5. muudatuste strateegilised muudatused on hetkel esitatud Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks.

Strateegiakava raames on kavas rakendada kokku 58 toetusmeedet ehk sekkumist, mis jagunevad ÜPP horisontaalse eesmärgi ja üheksa erieesmärgi vahel. Strateegiakava alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel. Esimeste strateegiakava sekkumiste, milleks olid otsetoetused ning pindala- ja loomapõhised maaelu arengu toetused, rakendamine algas 2023. a kevadel. Strateegiakava sekkumiste avaliku sektori kogueelarve on 1 619 186 184 eurot. 2026. a 7. juuli seisuga on strateegiakava avaliku sektori kogueelarvest ära kasutatud (s.t toetusesaajatele välja makstud) 750 371 422 eurot, mis teeb selle finantsplaani täitmise protsendiks 46,3.

Käesoleva eelnõuga nähakse ette strateegiakava kuuendate muudatusettepanekute paketi heakskiitmine ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile muudatusettepanekute Euroopa Komisjonile esitamine ja vajaduse korral muudatuste osas läbirääkimiste pidamine.

Korralduse eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna nõunik Ove Pöder (tel 625 6290, ove.poder@agri.ee). Seletuskirja lisaks 1 olevad strateegiakava muudatusettepanekud ning lisaks 2 oleva muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhiteksti valmistasid ette ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalpoliitika osakonna, põllumajanduspoliitika osakonna, teadus- ja arendusosakonna ning toiduohutuse osakonna töötajad.

2. Eelnõu eesmärk

Käesoleva eelnõuga tehakse strateegiakavas muudatusi järelejäanud rakendamise aastateks, et tagada muutunud ja pidevalt muutuv keskkonnas paremini rakendatavate sekkumiste sobivus strateegiakava eesmärkide täitmiseks, lähtudes ka juba sekkumiste senise rakendamise käigus saadud kogemustest.

Muudatused hõlmavad sekkumistes abikõlblike sihtrühmade, toetuse määrade ja ühikuumade muutmist ning toetatavate tegevuste täpsustamist.

3. Eelnõu sisu

Vabariigi Valitsuse korraldus kehtestatakse ELÜPSi § 10 lõike 2 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist

(EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 119 lõigete 1 ja 2 alusel. ELÜPSi § 2 lõike 3 kohaselt võib Vabariigi Valitsus ÜPP abinõu rakendamiseks anda oma pädevuse piires korralduse küsimuses, mille otsustamise õigus on asjakohaste ELi õigusaktide ja nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt liikmesriigil. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikkel 119 näeb ette tingimused, millele peavad vastama liikmesriikide poolt Euroopa Komisjonile esitatud taotlused strateegiakavade muutmiseks, samuti reguleerib kõnealune artikkel strateegiakavade muutmise menetlust Euroopa Komisjoni ja liikmesriigi vahel. Viidatud artikli 119 lõike 7 kohaselt võib alates 25. maist 2024 esitada ÜPP strateegiakava muutmise taotluse reeglina kaks korda kalendriaastas. Sama määruse artikli 124 lõike 4 punkti d kohaselt tuleb strateegiakava korraldusasutuse, kelleks ELÜPSi § 10 lõike 4 kohaselt on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, ettepanekute kohta strateegiakava muutmiseks esitada oma arvamus strateegiakava seirekomisjonil. Arengukava ja strateegiakava ühise seirekomisjoniga on muudatusettepanekute osas konsulteeritud järgmiselt: 2026. a 21. mail saadeti seirekomisjoni liikmetele muudatusettepanekud tutvumiseks, 4. juunil toimunud seirekomisjoni istungil tutvustati muudatusettepanekuid seirekomisjoni liikmetele ning anti selgitusi ja vastuseid seirekomisjoni liikmete kohapeal esitatud küsimustele.

Strateegiakava olulisemad muudatused on järgmised:

- strateegiakava sekkumise 0.3 „Innovatsioonikoostöö projektid – Euroopa innovatsioonipartnerluse tegevusrühma projektid“ siseselt suurendatakse väikeprojektide toetuseks ettenähtud vahendeid arendusosaku toetuse vahendite arvelt 1 460 000 euro ulatuses;
- sekkumises 3.4 „Lühikeste tarneahelate ja kohaliku turu arendamine” suurendatakse maksimaalset toetuse määra abikõlblike kulude maksumusest investeringute puhul 50%-lt 65%-ni;
- sekkumises 8.2 „Investeeringud ettevõtluskeskkonna arendamiseks maapiirkonnas“ laiendatakse sihtrühma - lisaks äriühingutele, sihtasutustele, mittetulundusühingutele ja valitsusasutuste poolt hallatavatele riigiasutustele lisatakse toetusesaajate hulka ka kohalikud omavalitsused;
- sekkumises 9.4 „Loomataudide kontrolliprogrammide alase koostöö toetus“ muudetakse toetuse ühikuhindasid: IRT (infektsioosne rinotrahheiid) toetussummat loomühiku kohta vähendatakse 50 eurolt 30 euron, VVD (veiste viirusdiarröa) toetussummat loomühiku kohta suurendatakse 32 eurolt 34 euron. Lisaks tehakse muudatus, mille kohaselt sõltub edaspidi toetuse suuruse arvutamise aluseks olev ühikuhind konkreetsest kontrolli- ja likvideerimisprogrammist, täpsemalt sellest, kas programmi kohaselt loomi vaksineeritakse või võetakse neilt vereproovi või tuleb neid nii vaksineerida kui ka võtta neilt vereproovi.

Seletuskirja lisa 1 kajastab strateegiakava muudatusettepanekuid. Seletuskirja lisa 2 on toodud muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhitekst. Muudetud strateegiakava põhitekst sisaldab ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 119 lõikes 2 nimetatud muudatusi (kirjavigade või ilmsete vigade parandused või redaktsioonilised parandused), mis ELÜPSi § 10 lõike 2 kohaselt ei nõua Vabariigi Valitsuse heakskiitu.

Strateegiakava kehtiva versiooniga on võimalik tutvuda Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehel aadressil <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706) ning komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2023/370, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 seoses ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste liikmesriikidepoolse esitamise menetluste ja tähtaegadega ning täiendavate juhtudega, millal ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste maksimumarvu ei kohaldata (ELT L 51, 20.02.2023, lk 25–30).

5. Eelnõu mõjud

Olulisemate sisuliste muudatuste mõjusid on kirjeldatud seletuskirja lisa 1, muudatusettepanekute kirjelduste juures.

6. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Muudatused ei too kaasa vajadust täiendavate riigieelarveliste vahendite järele, võrreldes strateegiakava kehtiva versiooniga.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile, samuti informatsiooniks arengukava ja strateegiakava ühisele seirekomisjonile.